

حل و فصل ساختارمند اختلافات در فضای مجازی

در دهه‌های اخیر پیشرفت‌های قابل توجهی در عرصه‌ی فناوری‌های رایانه‌ای و ارتباطی رخ داده که موجب تغییرات محسوسی در وجوه مختلف زندگی اجتماعی گردیده است. به رغم پیشرفت‌های فناورانه، رایانه و ارتباطات شبکه‌ای مبتنی بر آن در نظام‌های قضایی آن طور که شایسته است، جایگاه خود را پیدا نکرده و فرآیند دادرسی به شدت وابسته به حضور فیزیکی طرفین دعوی و استفاده از اوراق کاغذی است.

مرکز مطالعاتی سایبر جاستس

در سال ۲۰۱۰ دو تن از اساتید حقوق دانشگاه‌های مک گیل و مونترال کانادا در اقدامی قابل توجه اقدام به تأسیس مرکز مطالعاتی نمودند که از جهات مختلفی با مراکز تحقیقاتی تفاوت دارد. در این مرکز محققین با شبیه‌سازی فرآیندهای رسیدگی قضایی به کشف و ارزیابی بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در نظام قضایی می‌پردازند. افراد در دادرسی‌های قضایی با دشواری‌هایی روبرو می‌شوند که در مجموع ممکن است موجب کاهش دسترسی به عدالت گردد که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- هزینه بالای دادرسی قضایی اعم از هزینه‌های دادرسی، حق الوکاله، هزینه کارشناسی و ...

- پیچیدگی فرآیندها و زمان بر بودن آنها

- تأخیر زمانی پیش از رسیدگی (از هنگام تعیین زمان رسیدگی تا زمان

رسیدگی)

- اطلاعاتی دادرسی

- و...

مطالعات صورت گرفته توسط متخصصین آزمایشگاه سایبرجاستس («سایبرجاستس» اصطلاحی است که به ترکیب و بهره‌گیری از تکنولوژی در نظام قضایی اشاره می‌کند و اعم از فرآیندهای رسیدگی و مدیریت قضایی است) نشان می‌دهد که سرعت کند پذیرش و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در نظام‌های قضایی تا میزان زیادی ناشی از پیچیدگی‌های نظام قضایی، تنوع و گوناگونی موضوعات و افراد درگیر در فرآیند دادرسی و بیش از همه، پایبندی به شیوه‌های مرسوم گذشته و مقاومت در برابر تغییر می‌باشد.

هدف مرکز، بررسی آثار فناوری‌های نوین بر فرآیندهای نظام قضایی و ایجاد و گسترش ابزارهای کاربردی قابل بهره برداری در محاکم و مدیریت قضایی می‌باشد. مرکز تحقیقاتی سایبر جاستس علاوه بر تیم‌های تحقیقاتی ثابت خود در دانشگاه‌های فوق الذکر از سایر متخصصان نیز استفاده می‌کند که شامل ۲۰ دانشگاه و مرکز تحقیقاتی و بیش از ۳۰ پژوهشگر مستقل از سراسر جهان می‌باشد. همچنین هر ساله در کنار متخصصان میان رشته‌ای، دانشجویان نیز به صورت فصلی با این مرکز همکاری می‌کنند.

یکی از موضوعات جالب توجه، امکاناتی است که این مرکز تحقیقاتی از

آنها استفاده می‌کند. برای مثال بخشی از مرکز دقیقا مشابه دادگاه شبیه سازی شده و فرآیندهای رسیدگی در آنجا با بهره‌گیری از تکنولوژی‌های نوین مورد بررسی قرار می‌گیرند. آزمایشگاه رایانه، اتاق سرور که ماژول نرم افزارها در آنجا ایجاد شده نیز بخش‌های دیگری از مرکز سایبرجاستس محسوب می‌شوند.

هم چنین این مرکز از یک دادگاه متحرک نیز به منظور بررسی آثار استفاده از ویدئو کنفرانس و تبادل اسناد و اطلاعات از راه دور در امور قضایی بهره می‌برد تا از این طریق ضعف‌ها و کاستی‌هایی که ممکن است با بکارگیری این تجهیزات در نظام قضایی رخ دهد را برطرف نماید.

■ سامانه‌ی حل و فصل الکترونیکی اختلافات (PARLe)

مرکز مطالعاتی سایبرجاستس با نهادهای منطقه‌ای مختلفی همکاری داشته و پروژه‌های متعددی را در نظام‌های قضایی برخی کشورها اجرا نموده است که از جمله می‌توان به سامانه‌ی حل و فصل الکترونیکی اختلافات موسوم به PARLe اشاره نمود.

محققان سایبرجاستس پس از چندین سال تلاش توانستند سامانه‌ای

■ نحوه‌ی عملکرد سامانه‌ی PARLe

در این سامانه طرفین اختلاف در سه مرحله اختلاف خود را مطرح می‌کنند:

۱. **مذاکره:** در این مرحله سامانه از خواهان و خوانده می‌خواهد تا ضمن شرح واقعه راه‌حل خودشان را در سیستم ثبت نمایند. کلیه‌ی اطلاعات در فرم‌های الکترونیکی که از پیش طراحی شده اند وارد سیستم می‌شود.

۲. **میانجیگری:** اگر در مرحله قبلی (مذاکره) طرفین به توافق نرسند و اختلاف همچنان حل و فصل نشده باشد؛ امکان ورود فرد ثالث به عنوان میانجیگر به منظور تسهیل فرآیند حل و فصل اختلاف فراهم است.

۳. **انتقال اسناد، اطلاعات و مدارک:** اگر با سپری کردن دو مرحله‌ی قبل باز هم اختلاف طرفین حل و فصل نگردد، هر کدام می‌توانند در صورت تمایل کل یا بخشی از دعوی را بصورت الکترونیکی به داوری یا دادگاه صالح ارجاع دهند. تجربه‌ی حاصل از بکارگیری این سامانه نشان داده است که غالب اختلافات در دو مرحله‌ی اول یعنی مرحله‌ی مذاکره و میانجیگری حل و فصل می‌شوند و اختلافات کمتر وارد مرحله‌ی سوم می‌شوند. این موضوع بدین معناست که بهره‌گیری از این سامانه نه تنها موجب افزایش شاخص دسترسی به عدالت می‌شود بلکه منجر به کاهش حجم ورودی پرونده‌ها

به محاکم نیز می‌گردد. سامانه‌ی PARLe در سال ۲۰۱۵ با همکاری مرکز مطالعات قضایی قاره‌ی آمریکا در پروژه‌ی دسترسی به عدالت، در برخی از کشورهای امریکای لاتین بکارگرفته شد و بدین ترتیب امکان حل و فصل اختلافات در فضای مجازی برای شهروندان برخی از کشورهای امریکای لاتین فراهم گردید.

■ منابع:

1. Cejamericas. (n.d.). ¿Qué es Ceja? Retrieved January 2017, 3, from El Centro de Estudios de Justicia de las Américas (CEJA) : <http://www.cejamericas.org/en/>
2. Council of Europe. (n.d.). Council in brief. Retrieved november 2016, 25, from The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): http://www.coe.int/T/dghl/cooperation/cepej/default_en.asp
3. Cyberjustice Laboratory. (2016). PARLe | Cyberjustice Laboratory | Université de Montréal. Retrieved January 2017, 2, from Laboratoire de cyberjustice: <http://www.cyberjustice.ca/en/logiciels/parle/>
4. Cyberjustice Laboratory. (2016). The Laboratory. Retrieved 2017, 2, 1, from Laboratoire de cyberjustice: <http://www.cyberjustice.ca/en/laboratoire/presentation/>

را طراحی نمایند تا در آن با بهره‌گیری از ظرفیت‌های تکنولوژی‌های نوین، بستری برای حل و فصل مجازی برخی اختلافات فراهم شود. این سامانه به منظور حل و فصل الکترونیکی دعوی خرد طراحی شده و دعوی متعددی را در بر می‌گیرد که می‌تواند شامل دعوی تولیدکنندگان و مصرف کنندگان، دعوی کارگر و کارفرما، دعوی موجر و مستاجر و همچنین دعوی کم اهمیت کیفری باشد.

استفاده از روش‌های غیرقضایی حل و فصل اختلافات نه تنها موجب صرفه جویی در زمان و هزینه می‌گردد بلکه در غالب موارد نیز فرآیندها کوتاه و کارآمدتر نیز می‌شوند. در سامانه‌ی PARLe علاوه بر استفاده از روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات در فضای مجازی، امکان ارجاع دعوی به داوری و دادرسی قضایی نیز وجود دارد که موجب کارایی بیشتر این سامانه می‌گردد.

مسائلی که مطرح شد همگی موجب گردید تا محققان سایبرجاستس دست به طراحی این سامانه بزنند. حل و فصل اختلافات در سامانه‌ی PARLe در فضای مجازی و بدون حضور فیزیکی طرفین صورت می‌گیرد و به واسطه‌ی ماهیت آن، حل و فصل اختلافات بصورت ۲۴ ساعته و در ۷ روز هفته امکان پذیر است. علاوه بر این، این سامانه امکان ارائه‌ی خدمات مناسب توسط نظام قضایی را با هزینه‌ی بسیار اندک فراهم می‌کند.

سامانه‌ی حل و فصل الکترونیکی اختلافات موسوم به PARLe موجب کاهش حجم پرونده‌های ورودی به محاکم می‌گردد و این امکان را به دستگاه قضا می‌دهد تا از روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات از جمله سازش، میانجیگری و داوری نیز استفاده نماید.